

Rusové se ohlížejí k druhé světové, proto prohrají, říká historik

DANIELA KUČEROVÁ

Redaktorka

Ukrajínští vojáci mají navrch zejména morálně. Na rozdíl od někdy špatně informovaných Rusů chápou, že brání svoji zemi a rodinu.

9:57

ANALÝZA. Rusové se ve válce podle vojenského historika pevně drží rčení, které říká, že kdo si nepamatuje minulost, je odsouzen k jejímu opakování. A proto jsou podle něj na cestě k porážce.

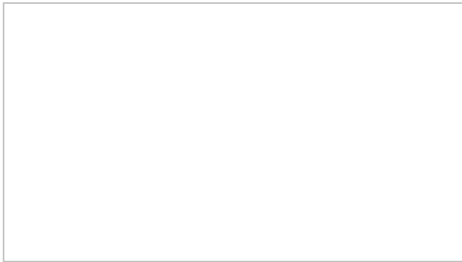
Co se v analýze dočtete

- Proč je ve válce Ruska s Ukrajinou důležitější výsledek studené války spíše než druhé světové.

- Jak ruská nadutost a ukrajinská houževnatost nakonec mohou rozhodnout i dlouhotrvající konflikt.
- Jaké strategie mohou výsledek bojů ovlivnit a proč Rusové používají „strategii anakondy“ a Ukrajinci strategii „udeř a zmiz“.
- Do hry se vracení cíleně vyvolané povodně jako účinná zbraň.
- Proč si vojenský historik Tomáš Řepa myslí, že je Rusko při dosavadním vývoji na cestě k vojenské porážce.

Války – jako tu aktuální na Ukrajině – často rozhodují zkušenosti, strategie, motivace i houževnatost. Šance na vítězství naopak podřívají chyby, kterých se jedna či druhá strana dopouští i přesto, že je za ně historie už jednou vytrestala.

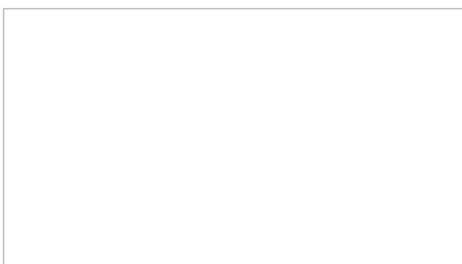
SZ V UKRAJINŠTINĚ

Як вам живеться у Чехії? Три відповіді від Єлизавети

6. 6. 17:00

„Myslím si, že se Rusové nepoučili zejména ze své porážky ve studené válce. Oslavují druhou světovou válku, ale náš svět daleko více definuje výsledek studené války, to jim pořád nedochází. Proto ty nesmyslné sféry vlivu a lpění na nich. Rusko mohlo Ukrajinu na své oběžné dráze udržet jinými prostředky. Zvolilo ale silové vstupy započaté anexí Krymu a vyvoláním války na Donbase a teď vůči celé Ukrajině. Hru, kterou tím rozehrало, už těžko bude schopno ukočírovat,“ říká pro Seznam Zprávy vojenský historik Tomáš Řepa.

Dvě slova a Putinův válečný plán shořel na prach. „Prezident tut“

24. 5. 13:05

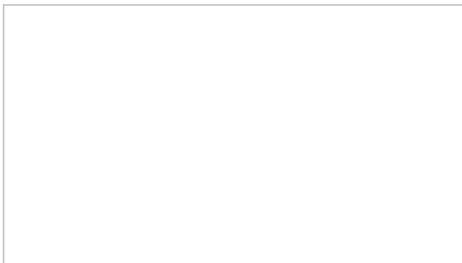
Až jednou válka skončí, mohou se v „silně oslabeném Rusku snadno projevit separatistické tendence“. „Tady se opravdu nabízí to rčení, že kdo s čím zachází, tím také schází,“ dodává Řepa. A nabízí hned několik důkazů o tom, že se historie opět opakuje. A ačkoli je těžké předvídat, jakým

směrem se válka ubere, jsou to právě dějiny, které k budoucímu vývoji obdobných situací nabízí alespoň vodítka.

Vyčerpání nepřítele může Ukrajinu zachránit

„Západní veřejnost žije iluzí, jak hodný ukrajinský David porazil zlého ruského Goliáše. Situace na frontě je přitom v mnohém nejhorší od prvních týdnů. Začala opotřebovací válka, hodně pomalá, a vyhraje ten, kdo vydrží déle,“ [napsal](#) na svém twitteru válečný analytik Jan Ludvík z Institutu politologických studií Univerzity Karlovy v Praze.

Situace na bojišti se skutečně mění každým dnem. Historie však přece jen pamatuje mnohé „Davidy“, kteří „Goliáše“ úspěšně udolali.

Zlom nastane brzy. „Až Putin oznámí připojení okupovaných území k Rusku“

30. 5. 8:52

„Takových příkladů je mnoho. Řecko-perské války v antice či římská občanská válka. Například v bitvě u Pharsalu, kdy stál Caesar proti Pompeiovi. Tehdy vlastně vše hrálo proti Caesarovi, ať už šlo o jeho unavené vojáky nebo početní nevýhodu. Nebo jeho další bitva, obléhání Alesie, kdy vyhladověl obránce a přitom se sám ochránil před útoky násobně početnějšího nepřítele z vnějšku,“ popisuje pro Seznam Zprávy historik.

„Z novějších dějin můžeme vzpomenout třeba zázrak na Marně, tedy francouzské vítězství, které zabránilo obsazení Paříže za 1. světové války, vítězství Finska nad SSSR v zimní válce v roce 1939/1940 a mnoho dalších,“ dodává.

Právě vyčerpání nepřítele je dle Řepy jednou ze strategií, na kterou by Ukrajina měla vsadit. „Samozřejmě to neznamená, že by Ukrajina měla automaticky vítězství v kapse. Dle mého názoru jí ale stačí se odhodlaně bránit jako doposud, získat co nejvíc moderních zbraní, hlavně dělostřelectva a raketometů, a počkat, až jak se Rusové vyčerpají. Je jen otázka času, než se to stane. Informace zveřejňované Ukrajinou o ruských ztrátách jsou možná poněkud nadsazené, ale to tempo ztrát je dlouhodobě neudržitelné,“ domnívá se analytik.

Tomáš Řepa

Mgr. Bc. Tomáš Řepa, Ph.D. se narodil roku 1985. Od roku 2014 licenčně spolupracoval s Ústavem pro studium totalitních režimů, od roku 2018 s Post Bellum – Paměť národa jako ambasador projektu Příběhy našich sousedů pro oblast Brna a okolí.

Od září 2018 je zaměstnancem Katedry teorie vojenství na Univerzitě obrany. Věnuje se především soudobým dějinám, problematice střetů banderovců (UPA) s československými bezpečnostními jednotkami a armádou, zneužitím tohoto tématu komunistickou propagandou, ve vztahu k současnému dění i hybridním konfliktům – Ukrajina. Dále se zaměřuje na starší vojenské dějiny, zejména napoleonské války, a v současnosti se také věnuje změnám v československé vojenské správě ve 20. století.

Tomáš Řepa.

Ukrajinci dle něj navíc mají „zbraň“, o které se může ruským vojákům jen zdát.

„Ukrajínští vojáci mají navrch zejména morálně. On je to ve válce leckdy trochu podceňovaný faktor, kterému jsme si všichni odvykli. V momentě, kdy je voják nasazen v konfliktu, jehož pozadí nerozumí nebo se s ním není schopen ztotožnit, a navíc je třeba i špatně zásobován, jsou jeho reakce jiné, než jak to vnímá voják, který chápe, že brání svoji zemi a rodinu,“ vysvětluje Tomáš Řepa.

Nebylo by to poprvé, kdy přehnané sebevědomí vojsku zlomí vaz.

„Psychologie takové té ruské nadutosti vojáků nezdá se poprvé, mohli bychom jít až k napoleonským válkám nebo k bitvě u Slavkova. Tady a teď bych ale rád zdůraznil, že Rusové hrozně podceňují ukrajinskou houževnatost. Během 20. století zahynul každý čtvrtý Ukrajinec násilnou smrtí či následky hladomoru, a stejně je nic nezlomilo, nepřesvědčilo stát se Rusy či někým jiným,“ upozorňuje Tomáš Řepa.

„Ať byly lokální rozdíly na Ukrajině jakékoliv, tato invaze nepochybně povede k většímu semknutí ukrajinského národa, protože i v tom momentě jasného vymezení vůči vnějšímu vpádu při obraně proti Rusům je něco velmi sjednocujícího. Například specifikum skotského národa je také spojené s protibritskou konotací, u Irů je to stejné. Mnohdy skutečně čím víc na někoho tlačíte, tím více ho dotváříte a pak se nestačíte divit.“

Strategie anakondy

Vyčerpání nepřítele není jedinou historií prověřenou taktikou, ze které Ukrajinci těží. Některé strategie přirozeně nejsou patrné na první pohled, jiné pak pro svou zajímavost plní novinové titulky i v zahraničních médiích.

Naposledy zaujala například „strategie anakondy“, o které v [podcastu](#) The Pioneer Briefing promluvila bývalá stratéžka NATO Stefanie Babstová. Ruská armáda se podle ní snaží dobývaná území obklíčit a postupně škrtit – odřezávat přístup ke klíčové infrastruktuře a zásobování. Strategie anakondy je známá od dob americké občanské války. Díky obklíčení na moři i kolem proudu řeky Mississippi se podařilo armádě Unie porazit vojáků Konfederace, uvádí německý [server](#) Focus.

Rusko praktikuje „Strategii anakondy“, pro Ukrajinu může být kritická

25. 5. 16:05

„Anakonda je jistě zajímavá, ale já myslím, že klidně stačí ty nejobvyklejší, klasické strategie útok či obrana. Maximálně bych vyzvedl některé prvky i té už poněkud zprofanované hybridní války, tedy působení dalších faktorů při vedení útočné operace, nejen vojenské nástroje, ale i nevojenské – dezinformace, psychologické působení na nepřítele. To vše je také strategie,“ dodává Tomáš Řepa.

„U Ukrajinců bych ještě zdůraznil guerillové vedení války, to byl například i ten vyhozený vlak u Melitopolu hluboko na území obsazeném Ruskem. Tedy strategie udeř a zmiz. My ani nevíme, k jakým všem takovým útokům už mohlo dojít, to, co vidíme, je jen špička ledovce a jsme odkázáni na zprostředkované informace. To navíc znepřehledňuje vojenská propaganda obou stran,“ doplňuje historik.

Mezi známé taktiky, které však ne vždy dopadly dle očekávání, patří také záměrné zatopování měst. Ukrajinci se takto pokusili zbrzdit postup ruských vojsk v okolí vesnice Demydivka, která leží severně od Kyjeva. Vesnice se na konci dubna zrovna potýkala s následky silných povodní.

Ukrajinci v boji využívají nestárnoucí taktiky. Včetně zaplavování vesnic

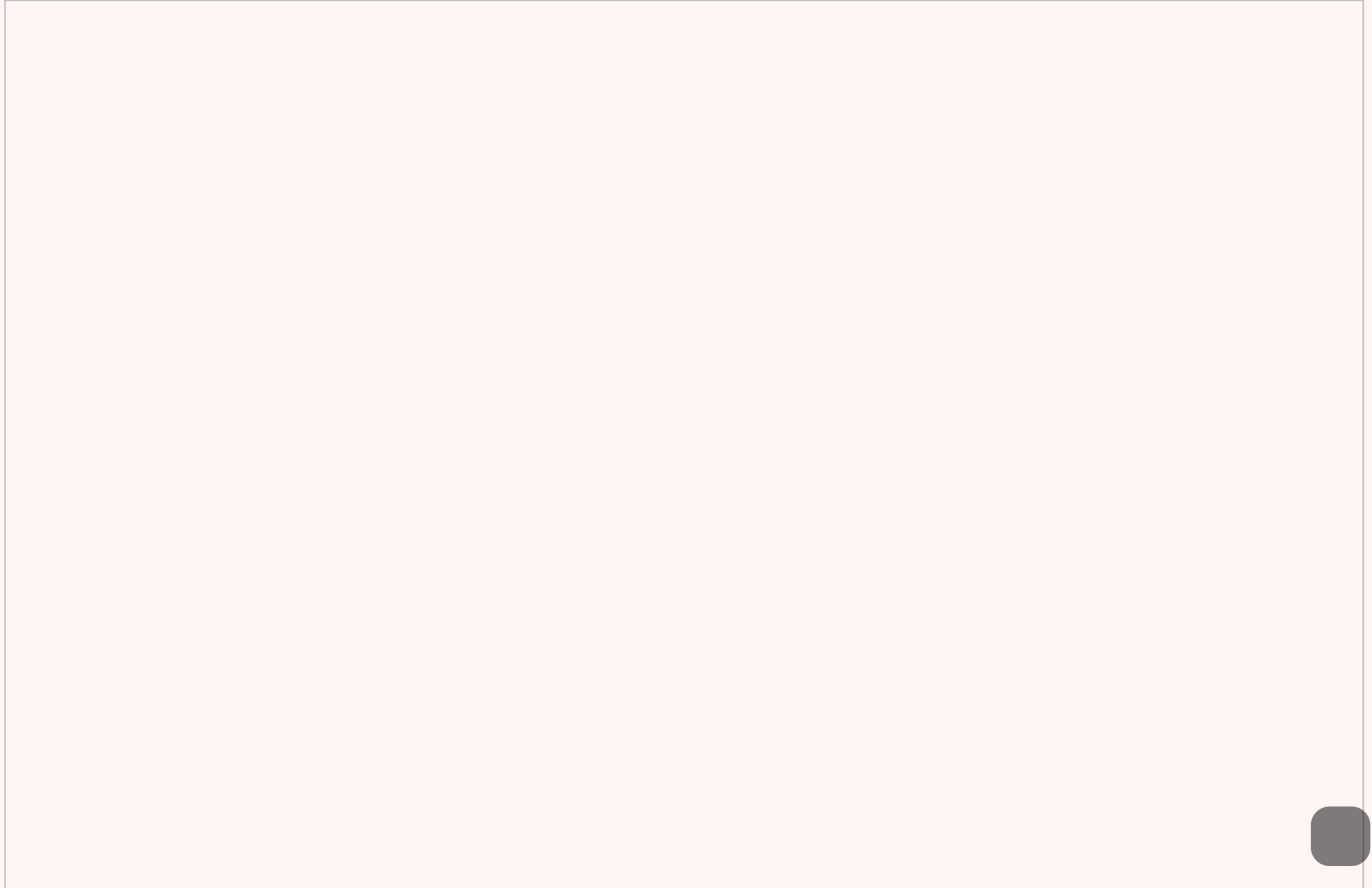
28. 4. 19:38

Povodně by za normálních okolností byly pro místní velkým neštěstím, tentokrát šlo ale o taktické vítězství. Ukrajinci záměrně zaplavili vesnici i rozsáhlá pole v okolí Demydivky, a vytvořili tak bažinu, která zmařila ruský tankový útok na Kyjev a získala armádě drahocenný čas na přípravu obrany.

Povodeň jako zbraň

Obyvatelé Demydivky na to doplatili řekami zelených vod tekoucích skrze město, které pohltily mnoho domů. Ale nemohli být spokojenější. „Všichni to chápou a nikdo ani na chvíli nelituje. Zachránili jsme Kyjev,“ řekla důchodkyně Antonina Kosťučenkova, v jejímž obývacím pokoji byl podle NYT alespoň metr páchnoucí vody.

„Taktika zaplavení vlastních měst je známá, například Němci zaplavili mnohá území v Normandii, aby ztížili vylodění spojenců při Dni D. Nařídil to i sám Erwin Rommel jako velitel obrany. Pomůže vám to nepřítele zdržet, případně znásobit jeho ztráty. Obdobně Němci zaplavili i okolí obklíčeného přístavu Dunkerque, který na konci druhé světové války obléhala i československá samostatná obrněná brigáda,“ vysvětluje Řepa.

Možná jedna z nejslavnějších operací RAF za druhé světové války zahrnovala prorážení přehrad. Snímek fotografa RAF Franka „Jerryho“ Fraye pořízený po náletu „Dambusters“ na přehradu Mohne v Německu, květen 1943.

Obětování Demydivky se historicky zařadí mezi ty úspěšnější.

Server Military History vzpomíná například na nizozemské rebely, kteří v bitvě během [osmdesátileté války](#) zahnali kreativním – v tomto případě i pošetilým – způsobem okupační katolickou armádu. Vilém Oranžský nařídil otevřít protipovodňové hráze. Odehnání Španělů však mělo i neúnosný vedlejší efekt.

„Plán se zcela vymkl kontrole,“ řekl [Adriaan de Kraker](#), historický geograf z univerzity VU v Amsterdamu. „Přišlo to na úkor krajiny Zeeland Flanders, z níž asi dvě třetiny byly zaplaveny.“ Rozsáhlé oblasti Nizozemska tak byly prakticky neobyvatelné po celé generace. Zaplavení mořskou vodou znehodnotilo zemědělskou půdu na celé staletí.

Do zcela jiných rozměrů hnali tuto strategii čínští nacionalisté během války proti Japoncům v roce 1938. Vůdce Kuomintangu Čankajšek nařídil svým vojákům zastavit řadu hrází podél Žluté řeky – ta však rozpoutala masivní vlnu, která pohltila provincie Che-nan, An-chuej a Ťiang-su.

Při neštěstí, které bylo od té doby popisováno jako nejhorší člověkem způsobená ekologická katastrofa v dějinách, se utopil až milion čínských civilistů. Více než 12 milionů lidí muselo být vysídleno. Ačkoli povodeň zastavila japonský postup, samotných útočníků se stoupající voda přímo nedotkla – jejich prapory byly stále mnoho kilometrů daleko od oblasti zkázy. A co hůř, strategie rozhořčila místní rolníky a mnohé z nich přivedla do náruče konkurenčního Mao C Tungova komunistického hnutí.

Rusové svou taktiku od začátku války několikrát změnili, podle Řepy se už nepokouší o větší obchvaty jako v prvních týdnech. „Snaží se vyvinout konstantní tlak na nějaký úsek ukrajinské obrany a přetlačit je palebnými prostředky, kterých mají Rusové k dispozici stále nepoměrně více než Ukrajinci. To se jim do určité míry na Donbase daří, i tak je však ruský postup poměrně malý a pomalý,“ říká.

Dobytí Severodoněcku a získání dalších pár měst však dle něj Ukrajinci mohou vnímat tak, že protivníka vyčerpali odhodlanou obranou. „A to natolik, že je jen otázka času, než se Rusové zlomí

a budou muset zase ustoupit. Zásadní je především získání klíčového města celé oblasti – Slovjansku, důležité křižovatky,“ dodává Řepa.

Vzpomínka na jaro 1943

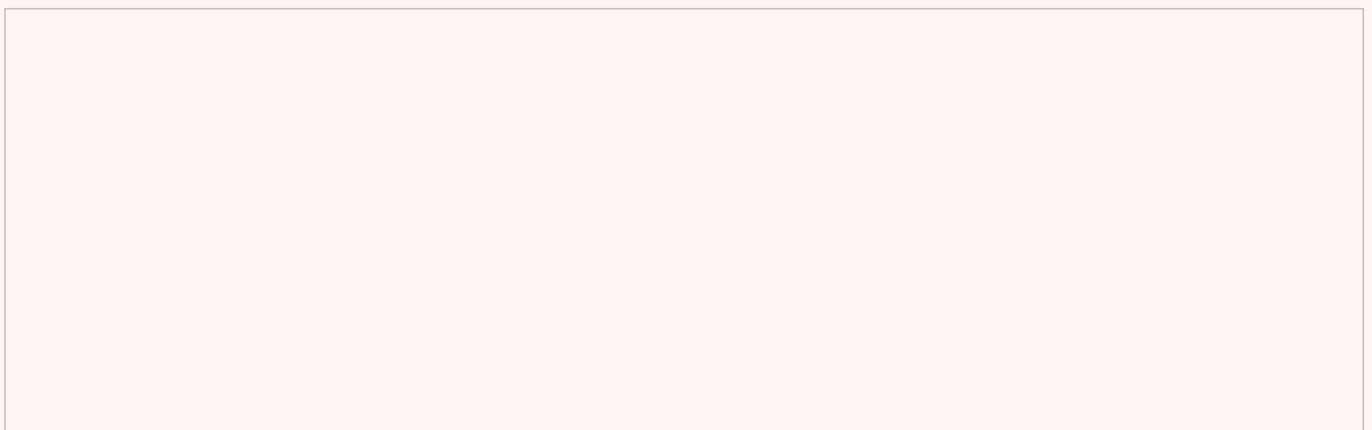
Tomáš Řepa zvláště připomíná aktuální boje o Izjum, který leží jihovýchodně od Charkova na řece Severní Doněc.

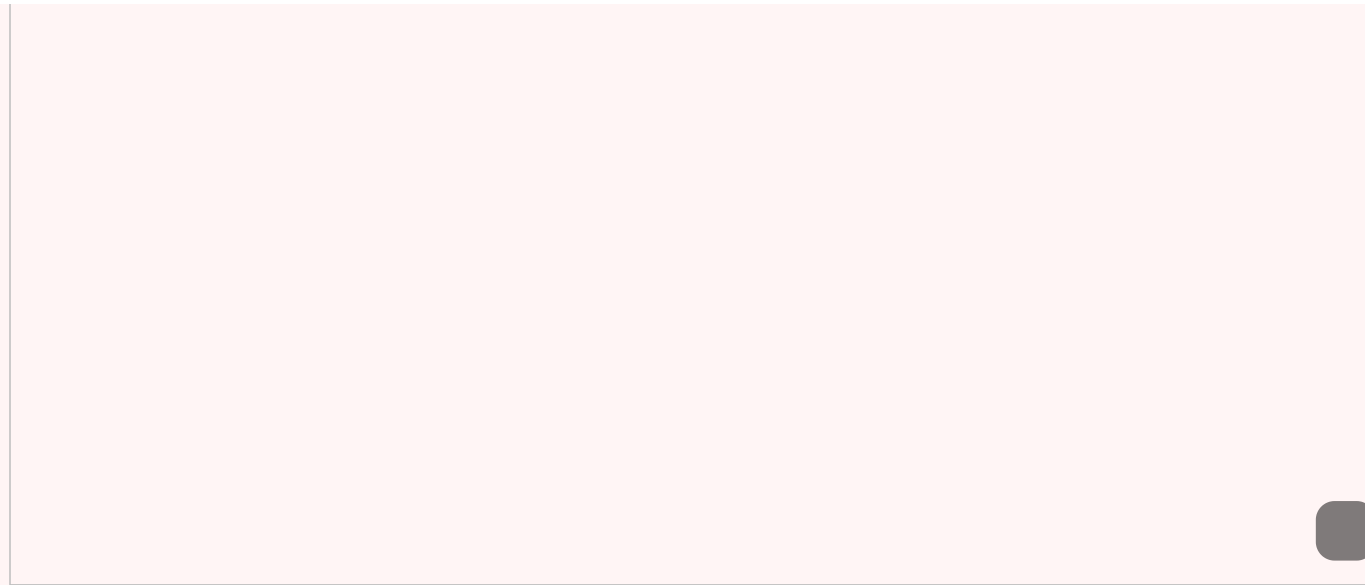
„Jedná se o řeku, kde ruské jednotky nedávno utrpěly v úseku více na jihovýchod ve směru na města Jampil a Siversk katastrofální ztráty při neúspěšné snaze zde ukrajinskou obranu zaskočit. Rusové se navíc dále snaží tento tok překročit zbudováním pontonového mostu u vesnice Jaremivka, přibližně 20 kilometrů jihovýchodně právě od města Izjumu,“ uvádí Řepa do děje.

„Na konci března 2022 byl sice Izjum dobyt ruskými silami, ale v okolí se i nadále bojuje a Ukrajinci mají údajně k dispozici i zálohu na východ od města, která by měla posloužit při budoucím protiútoky. Situace bude ještě velmi turbulentní a Rusové zatím v konstantním tlaku na tento úsek fronty neustávají, a to ani přes velké ztráty, které je každý získaný metr ukrajinské půdy stojí,“ říká. Dodává, že se i v tomto případě nabízejí historické paralely, jak by mohly vojenské operace v oblasti Izjumu dopadnout.

Lze zavzpomínat především na boje během druhé světové války na východní frontě, zejména na jaře 1943 při třetí bitvě o Charkov, které přitom probíhaly právě v prostoru Izjumu a schopnost německých sil prorazit zde sovětskou obranu nakonec rozhodly o výsledku celé bitvy.

„Sověti byli velmi povzbuzeni vítězstvím u Stalingradu a podcenili schopnost německého velení zkonsolidovat síly, za které v tomto úseku fronty odpovídal strategicky nadaný a schopný polní maršál Erich von Manstein. Ten představoval v německém velitelském sboru vzácnou výjimku, neměl strach prosazovat své vlastní názory na základě svých zkušeností, úspěchů a úsudku. Několikrát se kvůli tomu střetl přímo s Adolfem Hitlerem,“ vysvětluje Řepa. Adolf Hitler se pak na adresu Ericha von Mansteina nechal slyšet, že „mu ten člověk neseď, ale rozhodně něco umí“.

Norimberský proces s válečnými zločinci před spojeneckým vojenským tribunálem (20. listopadu 1945–1. října 1946). Polní maršál Erich von Manstein při své výpovědi jako svědek. Fotografie z roku 1946.

„Manstein sice předtím nedokázal vyprostit ani přes veškerou snahu ve Stalingradu obklíčenou Paulusovu 6. armádu, ale i s omezenými silami, které průběžně doplňoval, byl nebezpečným protivníkem. Podobně jako Ukrajinci nyní i Manstein tehdy dostával nové kvalitní zbraně,“ říká analytik.

Zranitelné sebevědomí útočníka

Cílem Němců na jaře 1943 bylo opětovně získat Charkov a způsobit Sovětům co nejtěžší ztráty. Pro německé velení byl Charkov důležitý už jen proto, že šlo o významné správní středisko, jedno z nejnávýspějšých sovětských měst s mnoha závody a továrnami, kde byl zastoupen zejména těžký průmysl a vyráběly se zde traktory a těžké zbraně včetně tanků.

Manstein v rámci strategie nalákání protivníka a předstírání slabosti v únoru 1943 Charkov záměrně vyklidil. Pro Sověty to představovalo neodolatelné lákadlo a město obsadili, tím však roztáhli své síly a oslabili téměř nekrytý bok svých armád.

Po bitvě o Izjum u Charkova (1942). Německá vozidla mjí skupiny uprchlíků.

„Nyní u Izjumu jde dokonce o dva boky, protože se jedná o výběžek, Rusové ovládají pouze přilehlé komunikace, ne celé území okolo. Pokud by Ukrajinci dokázali zkoncentrovat síly, přičemž v bitvě o Charkov probíhající od prvního dne invaze zvítězili a dokázali ruské jednotky zatlačit zpět mimo dostřel obytných charkovských čtvrtí, mohli by odříznout celé čelo ruských jednotek, obklíčit je a rozdrtit. Záleží jen na tom, jakými silami nyní přesně disponují. To se však můžeme pouze domýšlet, protože o svých ztrátách záměrně neinformují. Tento jejich přístup je pochopitelný, protože touha bránit vlastní zemi, kdy informují jen o svých úspěších, je z jejich pohledu důležitější než výčet sice pravdivých, ale nijak povzbudivých zpráv.“

V roce 1943 však o výsledku 2. světové války nebylo zdaleka rozhodnuto. Německo vedlo na několika frontách, největší válečné úsilí se jednoznačně soustředilo na východ. Když se německý armádní oddíl Kempf stáhl z Charkova a vyhnul se tak hrozícímu obklíčení, Sověti u města Izjum překročili řeku Severní Doněc a dále rychle postupovali, až se ocitli v blízkosti klíčové zásobovací základny Němců v Záporoží, kde byl také umístěn Mansteinův štáb.

„Polní maršál na sobě nedával znát žádné znepokojení, naopak, věděl, že čím dál Sověti postoupí, tím drtivější může být jeho protiútok. Sovětské velení postupovalo bez dostatečných zásob paliva a munice, bez letecké podpory a nechalo si nezajištěné zadní linie. Tady se nám opět nabízí srovnání s Ukrajinou roku 2022, zde ale zejména útok Rusů směrem na Kyjev, který se i z důvodů nedostatečného logistického zajištění následně zhroutil a Rusové nakonec byli nuceni se stáhnout zpět,“ vysvětluje Řepa a nabízí výčet zbraňového arzenálu, který měl Manstein k dispozici – šlo nejen o vybavené tanky Tygr, Němci měli i vzdušnou převahu.

Když tak zahájili protiútok, své udělal i moment překvapení a německá 17. tanková divize dobyla Izjum a Protoponovku zpět. Utrpěli jen minimum bojových ztrát, pro Sověty bylo naopak setkání s novou německou technikou demoralizující. „Výrazná početní převaha Sovětů pak prakticky přestala hrát roli,“ říká Řepa. „Manstein při protiútku prokázal vojenské mistrovství a způsobil Sovětům obrovské ztráty na lidech i technice. A to i přes nepoměr sil na počet vojáků v sovětský prospěch na začátku operace 1:7,“ dodává.

I v tomto ohledu tak lze se současnou válkou najít paralely. „Můžeme konstatovat, že se ruští stratégové dopouštějí možná i pod nátlakem politického vedení země z Kremlu podobných chyb, jako jsme tomu byli svědky během druhé světové války na jaře 1943. Tehdy Sověti za svůj unáhlený, příliš sebevědomý a zpackaný postup zaplatili zničením tři sovětských armád a jednoho obrněného sboru, celkem se jednalo o neuvěřitelných 52 divizí, tedy přes 86 tisíc vojáků, z nichž více než 45 tisíc bylo zabito či pohřešováno. Němci ztratili okolo 10 tisíc mužů. Mansteinova ofenzíva jasně prokázala, jak zranitelné může být přílišné sebevědomí útočníka.“

Tomáš Řepa věří, že je Rusko při dosavadním vývoji na cestě k vojenské porážce. Obrat ve válce dle něj nemusí nastat ani při celkové mobilizaci země, která by teoreticky mohla přinést stovky tisíc dalších vojáků k doplnění sil. „I přestože je v nynějším Rusku historie a její výklad zcela v zajetí politiky, reflexe událostí druhé světové války v regionu okolí města Izjum a Charkov by mohla být v lecčems poučná. Rčení, které říká, že kdo si nepamatuje minulost, je odsouzen k jejímu opakování, je totiž nadčasově platné,“ uzavírá Tomáš Řepa.